

HÅNDTERING AV PROBLEMER MED FJØRTAP

FOREBYGG. Prøv alle forebyggende tiltak (bruk rådene i denne veiledningen).

UNDERSØK. Identifiser mulige årsaker. Har det vært noen endringer i besetningen din, i rutiner, eller fôr? Hva er forskjellen mellom denne flokken og tidligere flokker? Har hønene nok berikelse til å sysselsette dem? Systematiske registreringer av fjørtap gjør det mulig å sammenligne flokker.

FÅ RÅD. Spør din rådgiver.

I NØDFALL. Henvend deg til din veterinær eller rådgiver. Som en siste mulighet, vurder å senke lysnivået. Lys bør kun nedjusteres kortsiktig og er ikke en permanent løsning. Andre tiltak må brukes samtidig.

SJEKK FUGLENE

Sjekk fuglene regelmessig og registrer fjørkvalitet. Gå gjennom besetningen sammen med din veterinær og/eller rådgiver.

FJØRDRAKTSREGISTRERING Foreta registrering på minst **50 fugler** fra forskjellige områder av huset eller uteplassen på to kroppsdeler:

- **ryggen / gumpen** (vanligvis forbundet med **fjørplukking**)

- **hodet / nakken** (kan være resultat av aggresjon eller skader fra **innredningen**)

Registrer som følger før disse to kroppsdeler

0 Ingen / Minimal	= Ingen bar hud synlig, ingen eller liten slitasje, kun en fjør mangler
1 Liten samme	= Moderat slitasje og skadet fjør eller to til flere tilstøtende fjør mangler med bare hud synlig på opptil 5 cm diameter område
2 Moderat / Alvorlig samme	= Bare hud synlig på et område av 5 cm eller mer i diameter

FLERE VEILEDNINGSRESSURSER:

Dansk informasjonshäfte om fjørhakking: <https://okologi.dk/media/2068146/fjerpilningsnoegle-oekologisk-landsforening.pdf>

Produsert av AssureWel prosjektet ledet av RSPCA, Soil Association og University of Bristol, og FeatherWel, utviklet av University of Bristol, ved hjelp av informasjon fra Bristol Pecking Project. Støttet av British Egg Industry Council.

Oversatt og modifisert av COST Action GroupHouseNet (COST aksjon CA15134). GroupHouseNet (Action CA15134) støttes av COST (European Cooperation in Science and Technology, www.cost.eu). COST finansieres av EU Framework Programme Horizon 2020.

Soil Association

British Egg Industry Council

VEILEDNING VERPEHØNER

AVIAR, FRILANDS, OG ØKOLOGISK DRIFT

Fjørdrakt

HVORFOR ER DET VIKTIG

Fjørdrakt er viktig for temperaturregulering, beskyttelse mot solen, beskyttelse mot skader, og kroppspråk.

Fjærtap kan føre til stress, smerte, skade, kannibalisme, økt fôrforbruk og redusert produktivitet.

ALLE
VERPEHØNER
KAN OG BØR HA
GOD FJØRDRAKT
GJENNOM HELE
LIVET

ÅRSAKER TIL FJØRTAP

SKADELIG FJØRPLUKKING (forskjellig fra aggresjon) Vil si å trekke ut fjær, hakke mot kloakken og utføre kannibalisme. Kan forårsake fjørtap på et hvilket som helst kroppsområde, men spesielt på **ryggen og rundt stjert** og gump.

- Mest vanlig årsak til fjørtap
- Unormalt atferd, antas å være omdirigert førsøkatferd
- Kan indikere mangel på muligheter for førsøkatferd eller utilstrekkelig kosthold (for eksempel for lite fiber i fôret)
- Kan utløses pga skader i huden eller rundt kloakken
- Kan være et tegn på stress eller sykdom i flokken

Følg rådene i denne veiledningen. Når allerede startet kan skadelig fjærplukking være vanskelig å stoppe, så all innsats bør gjøres for å forebygge og kontrollere det. Most common cause of feather loss.

AGGRESSION Slåssing, aggressive hakk, jaging av andre fugler. Ofte assosiert med intens vokalisering. Forårsaker spesielt fjørtap i **nakke og hodet**

- Normal atferd for å etablere hakeorden, men kan være en utfordring hvis det ikke avtar Kan øke risikoen for skadelig fjørhakking, inkludert kannibalisme
- Kan oppstå hvis ressursene i huset er ujevnt fordelt, eller det er ujevne forhold i huset som fører til ujevn fordeling av dyr og dermed økt konkurranse om ressurser (mat, vann, reder, vagler)

Følg rådene i denne veiledningen, spesielt reduser konkurranse og sikre at gruppesammensetningen er stabil.

Andre årsaker til fjørtap kan innebære skade på fjør fra innredning i huset, spesielt på hodet / nakken, og høy eggproduksjon.

GOD PRAKSIS FOR Å FORBEDRE ELLER BEHOLDE

GOD FJØRDRAKT

UNGHØNER

Rase

- Noen raser kan være mer utsatt for skadelig fjørhakking - velg gjerne en rolig, robust rase, som er flink til å bruke utearealer ved økologisk produksjon

Oppal

- **Ha god kontakt med oppaleren.** Ha **lignende omgivelser under oppal- og i verpeperioden** - vanning, føring og valger, strøtype og kvalitet, gulv og innredning på forskjellige nivåer, lys- og føringsrutiner, temperatur
- Hvis dine dyr skal ha tilgang til utearealer, bør hønene få tilgang til uteområder så tidlig som mulig, helst under oppalet.
- Sikre at du får **unghøner av høy kvalitet** - rolig, robust, jevn i størrelse, med målvekt og i god form, følg med vektutvikling.
- Ikke ta inn blandede grupper (hybrider eller oppdrettsformer)

Innset i besetning

- **Minimer stresset som unghøner** utsettes for, før, under og etter overføringen
- **Unngå å blande** etablerte grupper på ethvert produksjonsstadium
- Tillat kontinuerlig tilgang til strø så tidlig som mulig
- Bruk mye tid hos dyra, vei noen dyr for å kontrollere jevnheten

Verping

- Følg med på vektutvikling og ha kontroll på lysprogram, så hønene ikke begynner å verpe for tidlig eller for sent.
- Følg med på eggkvalitet, størrelse, vekt, skallkvalitet og annet. For store egg kan medføre skader på kloakk, noe som kan gi utbrudd av skadelig hakking.

BESETNINGEN DIN

Hus og innredning

- **Gode planskisse og inndelinger** sikrer at fugler kan bevege seg og enkelt få tilgang til ressurser
- Sørg for jevne forhold i huset med tanke på ventilasjon og luftkvalitet, lys, strø og annet.
- Sørg for at **vaglerhøyden** og annet utstyr er justert for å redusere risiko for kloakk hakking - 50 cm vertikal avstand anbefales
- Vurder å **redusere tetthet eller økt tilgang til ressurser og fasiliteter** for å redusere konkurranse - verandaer, føring, vann, vagler, rugekasser
- **Styr unna innredning som forårsaker slitasje** på fjær.

Rugekasser

- Hvis det brukes belysning i rugekassene ikke bruk for sterkt lys.

Førkjeder og eteplasser

- Økologisk og frilandshøns: Reduser antall ganger kjeden kjøres, spesielt midt på dagen, for å unngå at fugler kommer inn fra uteområdet

Uteområde

- Gi **tilgang til uteområde så tidlig som mulig**, i hvert fall innen de første 3 ukene.
- **Oppmuntre alle fugler til å gå ut**, ved å sikre tilgang på naturlig og kunstig berikelse på omtrent 20% av uteområdet (støvbad og føringsmuligheter)
- Gi rent **drikkevann** på uteområdet, men ikke tiltrekk villfugler
- **Sørg for god drenering** utenfor luker, bruk grus eller rister for å hjelpe hønene til å rense sine føtter og hindre at regn og fukt kommer inn i huset

HVERDAGER

Strø

- Vedlikehold av **tørt, løst strø til enhver tid** er helt avgjørende - fres, rake, tilsett fersk strø, bruk superabsorberende pelleterte strø på problematiske områder
- **Sørg for god drenering** utenfor luker, bruk grus eller rister for å hjelpe hønene til å rense sine føtter og hindre at regn og fukt kommer inn i huset

Helse og biosikkerhet

- Forebygg og kontrollere for **sykdommer og parasitter** inklusiv rød hønsemidd
- Følg anbefalinger for bruk av smittesluse, inkl håndvask, desinfeksjon og klesskift

Miljøberikelse

- Tilby berikelse innendørs for å **sysselsette fuglene** – hakkestein, hakkeobjekter hengende / på gulvet, snor med knuter, grønnsaker, grovfôr plastflasker, støvbadekasser, halmballer, og flisballer
- Tilby **trygge gjemsteder**, hvilesteder og visuelle barrierer - vagler, inndelinger, områder med varierte høyder, halmballer

Luftkvalitet

- Sikre **god luftkvalitet**, hold konsentrasjon av støv, ammoniakk og karbondioksid så lav som mulig og optimaliser fuktigheten. Sørg for jevne forhold i huset.

Kosthold

- **Øk førsøksatferd** - bruk knust fôr, spre pellets / helkorn / torv jevnt over strø. Pass på førets struktur, ikke for finmalt og ei heller for pelletert.
- Gi gjerne **ekstra fiber** i samråd med en føringkonsulent
- Bytt fôr etter anbefalinger, men følg med på fôropptak og juster om det trengs
- Minimer og gjør ellers **gradvise endringer** i føret når det gjelder smak, struktur, energi og proteininnhold

Kontroll og oppretthold

- **Utfør hyppige inspeksjoner og ta det rolig under inspeksjonene**, bruk varierte rutiner for å venne fuglene til variasjon og derved redusere fare for stress og fryktreaksjoner
- **Flinke røkttere** ser og håndterer problemer raskt
- Gå ofte i huset, og vær rolig under inspeksjonene. Varier rutinene slik at du venner dyra til variasjon allerede fra starten av. Slik blir dyra mer robuste, og faren for stress og fryktreaksjoner blir mindre.

Lys

- Pass på at lyset er **jevnt** i huset
- Bruk **lyskilder** tilpasset fjørfe; unngå flimring (lyset bør være over 120 Hz)
- Styr lysstyrken etter atferd, men husk at lyset ikke er eneste faktor som påvirker fjørhakking.
- Gjør **kontrollmålinger** av styrke og flimring gjennom innsettet.

➤➤➤ Den vanligste årsaken til skadelig fjørhakking er **ENDRINGER** - gjør endringer gradvis: i stell, innredning og føring. Vær oppmerksom på fugler etter plutselige endringer i været, plutselige lyder eller eksponering for sterke lys.

➤➤➤ Den mest vellykkede preventative strategien er **MENGDE** - jo flere av disse forskjellige løsningene brukes i kombinasjon, jo lavere er sjansen for skadelig fjørhakking og fjørtap.

Medlemmer av merkeordninger, inkludert økologisk, bør også sjekke kravene forbundet med den aktuelle ordningen.